

SANT VICENÇ DELS HORTS: UNA ZONA PRODUCTORA DE TIPUS INDUSTRIAL EN ÈPOCA ALTIMPERIAL ROMANA

Júlia Miquel i López
Jordi Morera Camprubí

1. INTRODUCCIÓ

El present article presenta les dades i els resultats obtinguts a partir de dues intervencions arqueològiques realitzades recentment al casc antic del municipi de Sant Vicenç Horts: d'una banda, l'excavació arqueològica realitzada al solar de l'antic mercat municipal entre el setembre del 2005 i l'abril del 2006 i dirigida per l'arqueòleg Jordi Morera; i, d'altra banda, el seguiment arqueològic de la reposició de serveis de bona part del nucli històric, efectuada entre gener i setembre del 2010 i dirigida per l'arqueòloga Júlia Miquel, ambdós, en aquell moment, de l'empresa Arqueociència, Serveis Culturals. Aquestes dues intervencions han permès oferir una nova visió de l'ocupació romana al municipi, sobretot en el segle I de la nostra era. La interpretació de les dades generades, la seva entitat i la seva dimensió, juntament amb les acumulades al llarg dels anys per les diferents actuacions arqueològiques, presenten un nou model centrat en la producció industrialitzada, fonamentalment de tipus ceràmic.

2. SITUACIÓ

Les dues intervencions s'han realitzat al nucli antic de Sant Vicenç dels Horts (Baix Llobregat), a la zona coneguda com la Vila Vella. La primera s'efectuà a l'espai de la nova biblioteca, que fins l'any 2006 estigué ocupat per l'antic mercat municipal i per un edifici adjacent que en la darrera fase de la seva utilització havia funcionat com a fleca, amb un habitatge a la part superior. Ambdues construccions quedaven delimi-

tades pel carrer Nou a ponent i el carrer del Riu a sol ixent.

Pel que fa al seguiment arqueològic de les obres de creació i reposició de serveis, es realitzà als carrers de la Pobla, Nou, Ribot, Nadal, Francesc Moragues, Mossèn Josep Duran i Barcelona, i a les places de Sant Jordi i Catalunya, que conformen la xarxa de carrers del casc històric.

3. ANTECEDENTS ARQUEOLÒGICS

Les restes arqueològiques localitzades en aquestes dues intervencions s'han de relacionar amb tot un seguit de troballes fetes a la població i a la rodalia al llarg dels anys (sobretot amb una cronologia romana). Efectivament, des de fa temps i quasi sempre de forma casual, s'havien anat recuperant materials romans dispersos. Aquestes dades, tanmateix, sempre confirmades a través de les notícies orals, gairebé mai transcendien a la comunitat científica.

Amb la normativització, la normalització i el desenvolupament de les excavacions d'urgència i de salvament sobretot a partir de la dècada dels vuitanta de la passada centúria, les troballes de restes romanes es van intensificar. Aquestes actuacions, avalades pel Servei d'Arqueologia de la Generalitat, van ajudar a aprofundir en el coneixement de la història de Sant Vicenç dels Horts.

Al final de la dècada es començaren a realitzar els primers treballs de síntesi sobre aquest particular. El Centre d'Estudis i Recerques de Sant Vicenç dels Horts inicià la recuperació, l'inventari i l'estudi dels materials dispersos, així com la

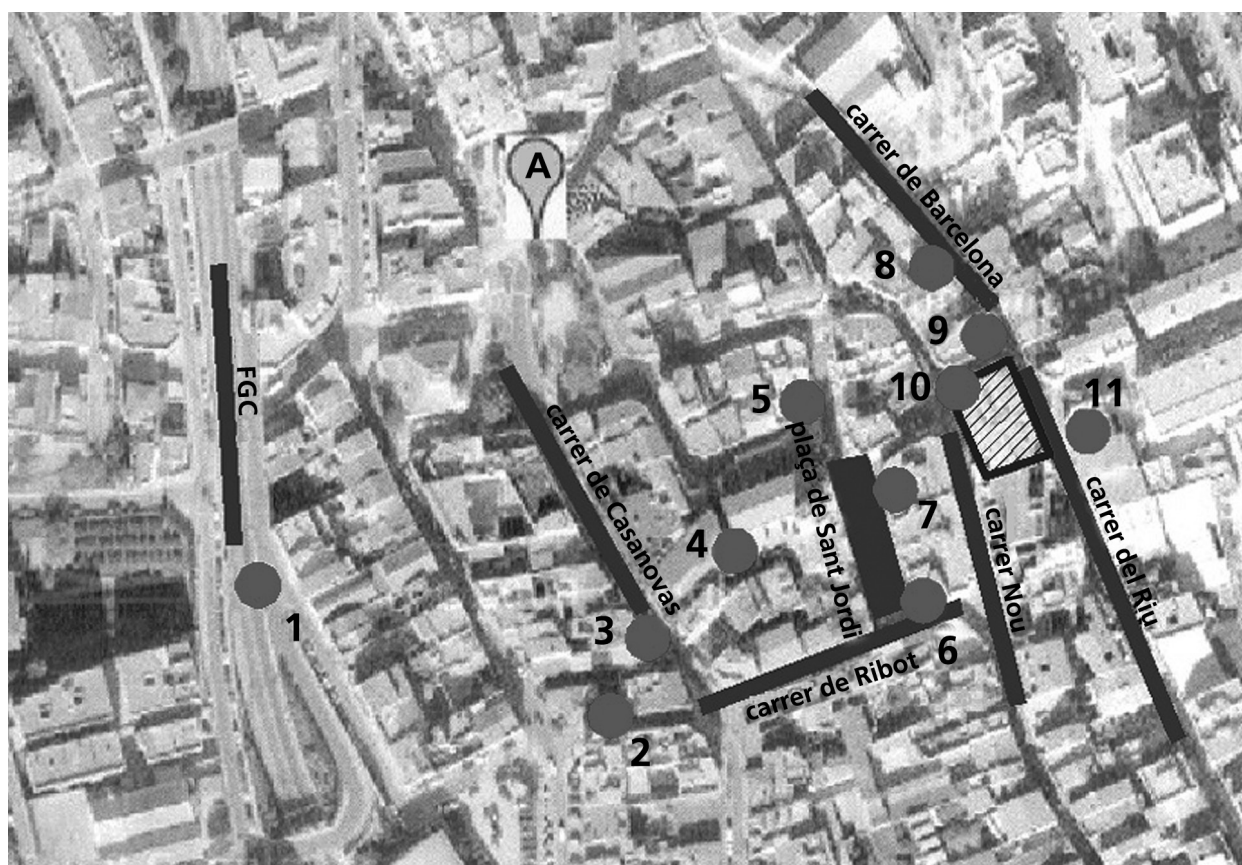

FIGURA 18. Situació dels jaciments (en cursiva) i dels solars amb troballes de materials romans al centre de Sant Vicenç dels Horts: 1) *Can Reverter* (1984-1995); 2) carrer de Ribot; 3) carrer de Casanovas; 4) La Vicentina; 5) plaça de Sant Jordi; 6) plaça de Sant Jordi - carrer de Ribot; 7) *plaça de Sant Jordi* (2005); 8) *carrer de Barcelona - plaça de Catalunya* (2005); 9) carrer de Barcelona; 10) mercat de Sant Vicenç dels Horts; 11) carrer del Riu. Ratllat, solar de l'antic mercat i cales positives del seguiment arqueològic.

seva distribució i ubicació geogràfica. A partir d'aquests primers treballs es va començar a determinar una àrea urbana d'afectació, la qual era susceptible de contenir restes romanes. En aquest sentit, es va veure que l'espai on s'havia recollit ceràmica romana abastava des de Can Reverter (a la via del tren) fins al carrer del Riu, passant pels carrers de Ribot, Casanovas, Sant Jordi i Barcelona. Per tant, la zona d'incidència ocupava bona part del centre històric del municipi.

Entre les peces recollides que tenien un origen fefaent (cal dir que molts fragments ceràmics inventariats es desconeixia on havien estat localitzats), destacaven les àmfores altimperial. A més, es tenia constància d'un gran nombre de marques de segells, quasi sempre ubicades als pivots de l'àmfora. Es tenien documentades les marques THEOP, F, PH, AF, R, N, PR acompanyada de A, PR acompanyada de IR, doble marca VT i DH... (Molist, 1989b). Aquesta alta concentració

d'àmfores semblava evidenciar que en el municipi devia haver-hi un forn terrisser, la ubicació i la conservació del qual eren, en aquell moment, indeterminables.

Aquests anys, però, destacà la intervenció arqueològica de Can Reverter, realitzada el juny del 1984 en el marc de millora i condicionament del tram de la via fèrria dels Ferrocarrils de la Generalitat al terme de Sant Vicenç dels Horts. Aquesta actuació va permetre documentar un *lacus* romà d'època altimperial (segles I-II dC) amb una orientació NE-SW. El dipòsit tenia unes dimensions de 20 m de llargada (tot i que es localitzà fragmentat) × 3,7 m d'amplada. El *lacus* estava revestit i pavimentat amb *opus signinum*, amb un acabat de mitja canya a tocar dels murs. Aquesta estructura s'interpretà com una cisterna que devia emmagatzemar aigua per al possible forn romà d'àmfores que devia existir a prop (Molist, 1989a). Així mateix, també s'apuntava la relació amb una

vil·la rural romana que hauria existit al subsòl de Sant Vicenç. Aquesta intervenció fou realitzada per l'arqueòloga Núria Molist.

L'any 1995 l'arqueòloga Maria-Lledó Barreda féu una altra campanya d'excavació a la zona de Can Reverter, com a conseqüència de l'ampliació de la via fèrria. La intervenció confirmà les hipòtesis realitzades anteriorment, ja que es localitzaren restes amb una cronologia entre els segles I i III dC, tot i que alguns materials ceràmics, descontextualitzats, podien arribar fins al segle V dC. Les restes consistien en un seguit de tres cubetes, dues sitges, un petit mur i un dipòsit d'*opus signinum* (Barreda, 2004).

Posteriorment, entre els mesos de juny i agost del 2004, Mikel Soberón i Conxita Ferrer van dirigir l'excavació arqueològica al solar del carrer de Francesc Moragas, números 17-19. En aquesta actuació es van documentar nivells d'època romana (sobretot abocaments d'àmfores), una gran canalització força ben conservada, un conjunt de tres murs i diferents nivells de paviment molt mal conservats; tot plegat, amb una cronologia compresa entre els segles I aC i II dC (Soberón i Ferrer, 2004).

Al setembre del 2004, un seguiment arqueològic al solar de la cantonada entre la plaça de Catalunya i el carrer de Barcelona, número 1, realitzat per l'arqueòleg Òscar Trullàs, de l'empresa Arqueociència, Serveis Culturals, va localitzar una gran quantitat de material amforal, sobretot del tipus Dressel 2-4 i Pascual 1, el qual s'inscrivía en els segles del canvi d'era (Trullàs, 2005).

4. LA INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA A L'ANTIC MERCAT MUNICIPAL

Aquesta actuació es realitzà a l'edifici de l'antic mercat i en una finca adjacent, identificada amb el número 9 del carrer Nou. Ambdues propietats estaven delimitades pel carrer Nou a ponent i el carrer del Riu a sol i xent. El solar resultant presentava una planta de tipus rectangular, amb orientació N-S i una superfície aproximada de 510 m².

La zona estava inclosa en l'àrea d'expectativa arqueològica del nucli històric dins el Catàleg i Pla especial de protecció del patrimoni arquitectònic de Sant Vicenç dels Horts, aprovat pel Ple de l'Ajuntament en la sessió ordinària del 30 de gener de 1991.

La intervenció arqueològica es realitzà en el marc del projecte de construcció, per part de la Diputació de Barcelona, d'una biblioteca en l'espai ocupat per ambdós edificis. Prenent com a base la protecció especial que tenia el subsòl de la zona, des de l'Àrea de Coneixement i Recerca del Departament de Cultura es van fixar uns criteris d'intervenció arqueològica. Aquestes directrius preveïen una sèrie d'actuacions arqueològiques que s'havien de dur a terme abans i durant els treballs d'enderrocament dels edificis afectats i de preparació del solar per a la construcció del nou equipament. Finalment, es preveïa la necessitat de dur a terme una prospecció arqueològica en aquest solar perquè semblava molt probable que s'hi localitzessin restes arqueològiques. Totes aquestes intervencions es realitzaren en tres campanyes diferenciades: en la primera, efectuada el setembre del 2005, es realitzà l'estudi historicoarqueològic dels dos edificis; en la següent, efectuada durant els mesos de gener i febrer de l'any 2006, es procedí a l'excavació arqueològica de la seqüència estratigràfica moderna del jaciment; la darrera va correspondre a l'excavació i documentació de la fase romana del subsòl. En el present treball exposarem els resultats d'aquesta última fase de la intervenció arqueològica.

4.1. FASE ROMANA (MARÇ-ABRIL 2006)

La fase romana va correspondre a la campanya d'excavació de l'estratigrafia romana del solar i es completà entre l'1 de març i el 21 d'abril de l'any 2006. Val a dir que, per motius de seguretat, en aquesta fase tan sols s'intervingué al centre del solar i s'abastà una superfície total aproximada d'uns 250 m².

Les restes arqueològiques d'època romana es podien inscriure entre els segles I i V dC. Tanmateix, partint de les fases d'ocupació es diferenciaven dos grans grups: d'una banda, un grup d'estructures dels segles I i II que configuraven part d'un taller ceràmic, del qual destacava el forn de coccio; de l'altra, un segon grup datat entre els segles III i V dC i marcat per la presència d'una instal·lació productora d'oli. Aquesta instal·lació es configurava a partir d'una premsa i de diversos *lacus* amb revestiment d'*opus signinum*.

FIGURA 19. Vista des de ponent de la fase romana al final de la intervenció.

Les estructures d'aquest segon període estaven ubicades tant a la part sud del jaciment com a tramuntana. Aquest últim sector se situava just a sobre del forn d'àmfores. En aquest cas, s'identificava una retícula de murs, totalment ortogonals, de la qual es conservava tan sols l'última filada. Eren estructures fetes de blocs de pedra de mides diferents lligades amb un morter de calç blanquinós. Un paviment d'*opus signinum*, del qual es conservaven aproximadament uns 3 m², definia clarament una estança. En un dels murs, amb orientació N-S, hi havia inserida una canal de *tegulae* en forma de U, situada de forma convexa, la qual partia el mur en dos. Aquesta canal, relacionada clarament amb el paviment d'*opus signinum*, estava lleugerament inclinada cap a l'altra banda del mur i es vinculava clarament amb un dipòsit rectangular situat en una cota inferior i consistent en un *lacus* d'1,75 m³ de capacitat i una potència d'1,4 m, revestit internament amb un arrebossat d'*opus signinum*.

L'altra zona d'ocupació de l'explotació oleícola era el terç de migdia de l'àrea intervinguda. Aquesta zona estava dominada per un gran *lacus* d'*opus signinum* amb les vores formant un cordó d'impermeabilització. Tot i que estava fragmentat, se'n conservaven fins a 7 m en el costat llarg i 5 m en el costat curt. Tan sols es conservaven els perímetres N i W, encara que ambdós estaven espoliats fins als nivells de fonamentació. Just a sobre del paviment es documentaven tres murs de 40 cm d'amplada, que devien compartimentar l'espai en un moment en què el *lacus* devia canviar la seva funció primigènia. Per la ceràmica recollida i per les relacions estratigràfiques que s'establien, es bastí en el segle III dC i s'amortitzà al principi del segle V dC.

L'anàlisi conjunta de totes les restes evidenciava la clara vinculació de totes les estructures amb la producció industrial i estandarditzada i amb un tipus d'assentament desconegut per les fases més tardanes. En aquest moment, la pro-

FIGURA 20. Detall del paviment d'*opus signinum* 477 en relació amb els murs 476, 482 i 492. A l'esquerra, el pilar 560.

ducció es devia centrar en l'elaboració d'oli, segurament per a un mercat molt més reduït, de caràcter local (Morera, 2008).

4.2. EL TALLER CERÀMIC

4.2.1. Descripció del forn

El forn ceràmic era l'estructura més important del taller, de totes les que es documentaren. Es basava en un cos de planta quadrangular amb una orientació E-W i unes dimensions de 4,5 m de costat, cosa que conformava una superfície de cocció mínima de 20 m². Es conservava tota la planta de l'estructura excepte la part ponentina, car en aquesta zona estava afectada per unes construccions d'època moderna.

La solera era formada per una graella aconseguida a partir d'una gran plataforma de terra premsada i endurida per la calor. Una doble fila-

da de dinou petits orificis, de 7-8 cm d'amplada, comunicava amb les cambres inferiors, en un model que es repetia fins a vuit vegades. Aquests canals comunicaven l'espai de la cambra de cocció o laboratori, sobre la graella, amb les dues cambres de combustió, situades sota la graella.

Aprofitant un esvoranc existent a la graella, es va poder fer un sondeig a l'interior d'una de les cambres per tal de poder veure l'estratigrafia que rebria les galeries i les característiques formals d'aquestes. La seqüència estratigràfica mostrà una successió de fins a deu estrats diferents. Aquest gran nombre de nivells i la diferent composició de cadascun (estrats sorrenços, estrats de llims, estrats argilosos barrejats amb tovot...) fan pensar que la cambra de foc es va omplir progressivament. La cronologia d'aquests estrats se situava en la primera meitat del segle II dC.

La cambra de foc, amb la mateixa orientació que l'estructura, s'aconseguia a través d'una successió de set arcades el punt més alt de les quals

FIGURA 21. Vista aèria on s'observa la planta del forn en relació amb el solar.

era de prop d'1,5 m d'alçada. L'amplada a la base també era d'1,5 m. La galeria ocupava tan sols la meitat del forn. A l'altra meitat hi havia una segona galeria simètrica, la qual no es va poder documentar. Les dues galeries estaven articulades a partir d'una gran *spina* central que feia de suport de les arcades i donava estabilitat a tot el conjunt. Les arcades estaven separades entre si uns 10 cm, i en aquest espai se situaven els canals d'extracció de fums. Estaven fetes amb maons revestits d'argila, preparació que devia quedar cuïta amb les primeres fornades. La solera de les galeries de combustió era una base horitzontal d'argila endureïda i recremada per la calor.

El forn es construï fent un rebaix en el terreny; per tant, l'estructura quedava parcialment soterrada en el substrat geològic. Tots els murs perimetrals i de suport estaven fets amb una doble filada de tovots d'argila, els quals es conservaven fins a 1,8 m d'altura. Tanmateix, envoltant l'estructura existien uns murs perimetrals fets de blocs de pedra de mides diferents amb un lligam

fet amb terra. Les estructures presentaven una amplada d'entre 70 i 75 cm i es fonamentaven parcialment en el terreny geològic.

L'estructura terrissera devia estar complementada pel *prae-furnium*, el qual devia estar situat en la direcció de les galeries de foc (orientació E-W). Tot i que no es va localitzar, de la pràctica arqueològica s'inferia que devia estar situat al costat de ponent, zona que no es va poder excavar per motius de seguretat.

Pel que fa al període de funcionament, cal concloure que l'estructura es generà en els anys propers al canvi d'era, durant el període d'August, i deixà de funcionar com a tal en algun moment del segon terç de la segona centúria. En els diferents estrats que amortitzaven o cobrien el forn es va trobar ceràmica sigil·lada sud-gal·lica de la primera meitat del segle II dC (forma Hermet 25), ceràmica sigil·lada africana del tipus A, típica del segle II dC, i també ceràmica africana de cuina (formes Hayes 196 i Hayes 182, 23B), típiques del període que arrenca de mitjan segle II dC.

4.2.2. Les estructures i els estrats associats

Zona central

L'única zona on es va poder excavar extensament l'estratigrafia relacionada amb el forn ceràmic fou la part central del jaciment, és a dir, l'espai existent entre el forn i el gran paviment d'*opus signinum* de la part meridional. Aquesta zona es caracteritzava per la pràctica absència d'estructures documentades. Tan sols cal destacar la localització de dos murs en angle recte (u. e. 729 i 730), d'època baiximperial, i d'un petit *lacus* quadrangular (u. e. 731), amb revestiment i paviment hidràulic d'*opus signinum*. Aquí la potència arqueològica de l'estratigrafia romana era d'1,65 m i es va poder documentar una important i complexa seqüència estratigràfica.

Mitjançant l'anàlisi estratigràfica en sentit ascendent, els primers nivells que es documentaren en aquest espai, cobrint el substrat geològic, eren uns potents estrats de rebliment formats quasi exclusivament per fragments ceràmics i cendres. Efectivament, aquests nivells es podien interpre-

FIGURA 22. Detall d'un dels estrats d'abocador localitzats.

tar com a escombrera del forn i abocador dels materials de rebuig. L'últim dels estrats ja cobria el substrat geològic, el qual es presentava amb una secció còncava. Creiem que aquesta curvatura del terreny devia ser produïda per un retall antròpic, potser d'extracció d'argiles. Un cop fet el forn i ja en funcionament, aquesta zona corbada quedà com una zona perfecta per a utilitzar-la com a abocador, car ja devia existir una fossa.

De tota la ceràmica recuperada en aquests nivells, més d'un 90 % corresponia a àmfores de la forma Pascual 1, i la resta es repartia entre Dressel 2-4, material constructiu (*tegulae*, *imbri-ce* i maons) i ceràmiques comunes (gerres, olles i plats). Tot el material era de producció local. Evidentment, aquests estrats recolzaven en el forn romà i no ho feien en cap més estructura, de manera que quedaven disposats per tot l'espai central (excepte on quedaven tallats per altres estructures posteriors). Pel que fa als segells amforals, se'n van poder identificar amb les inscripcions P, PRI i F, sempre sobre pivots de Pascual 1.

La datació d'aquests nivells s'ha de situar en el canvi d'era i fins al primer quart del segle I dC. La datació intrínseca de les marques, el gran percentatge de la forma Pascual 1 respecte a les Dressel 2-4 i l'absència de materials típics del període republicà (forma Tarraconense I, ceràmiques de tradició ibèrica, ceràmiques campanianes...), són motius suficients per a considerar l'abocador més propi dels últims decennis de l'època d'August. Cal recordar que tradicionalment s'ha assumit que les Dressel 2-4 locals es van començar a fabricar l'últim decenni abans de la nostra era, i que la seva producció fou molt minoritària durant l'època augustal. No fou fins a l'època tiberiana que la producció de Dressel 2-4 començà a créixer de forma important, i fins i tot arribà a superar, a mitjan segle, la de Pascual 1 (López i Martín, 2007).

Tanmateix, per sobre de l'últim nivell d'abocador es localitzava un estrat horitzontal de terra vermellosa força compactada, sense material ceràmic i que a voltes encara conservava una fina capa de morter de calç per sobre (u. e. 753). Aquest nivell recolzava en el mur 729, el qual consistia en una estructura de maçoneria amb orientació E-W i estava disposat paral·lelament al mur perimetral del forn, però separat d'aquest 1 m. Aquest paviment de terra compactada també recolzava en el *lacus* 731, consistent en un dipòsit

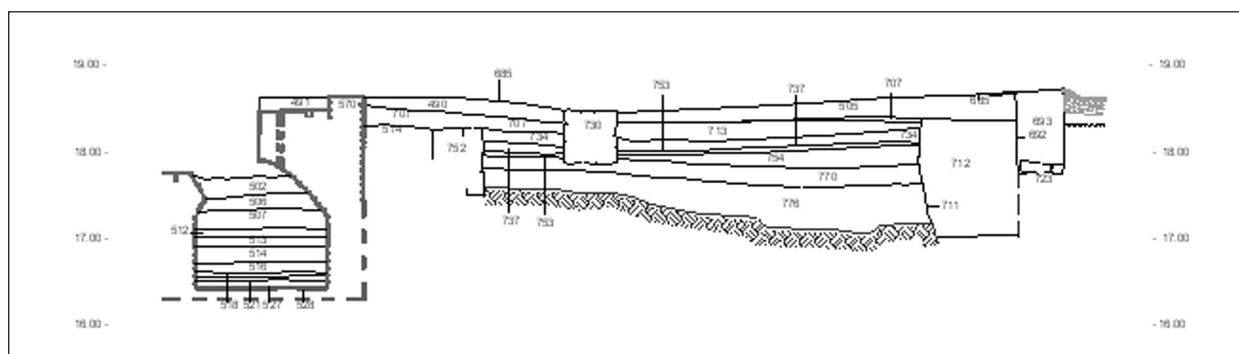

FIGURA 23. Secció estratigràfica del jaciment.

quadrangular d'1,45 m de costat i revestit totalment d'*opus signinum* en la part interna. En l'angle nord-est s'advertia un orifici que comunicava amb una canalera ceràmica, la qual devia servir per al desguàs del dipòsit.

Per sobre d'aquest nivell de circulació n'hi havia un altre (u. e. 737) que estava allisat i compactat en la superfície, el qual també recolzava en el mur 729 i en el *lacus* 731. Aquest nivell estava relacionat amb una canal (u. e. 745) d'uns 25 cm d'amplada i 10 cm de fondària, que retallava el ferm en direcció E-W. També a la part de migdia es van documentar dos nivells d'1 m de diàmetre, un de cendres i l'altre de terra vermellosa recremada (u. e. 755 i u. e. 756). Aquests dos nivells,

juntament amb la canal, demostren l'ús continuat del nivell 737 i la seva utilització en tasques de cocció. I, de forma general, aquest seguit d'estrats d'ús i de circulació evidencien que la zona devia deixar de ser un abocador del forn, el qual es traslladà a un altre sector, i passà a ser un lloc productiu i de treball.

Per sobre d'aquest estrat existia tot un seguit d'estrats de difícil interpretació i relació entre si (cal fer notar que la zona central estava fortament alterada pels diferents retalls d'època medieval i moderna i sovint era força complex poder relacionar-los entre si), que ja cobrien el conjunt d'estructures del taller ceràmic. En aquest sentit, però, hem de destacar la sitja 711. Aquesta sitja

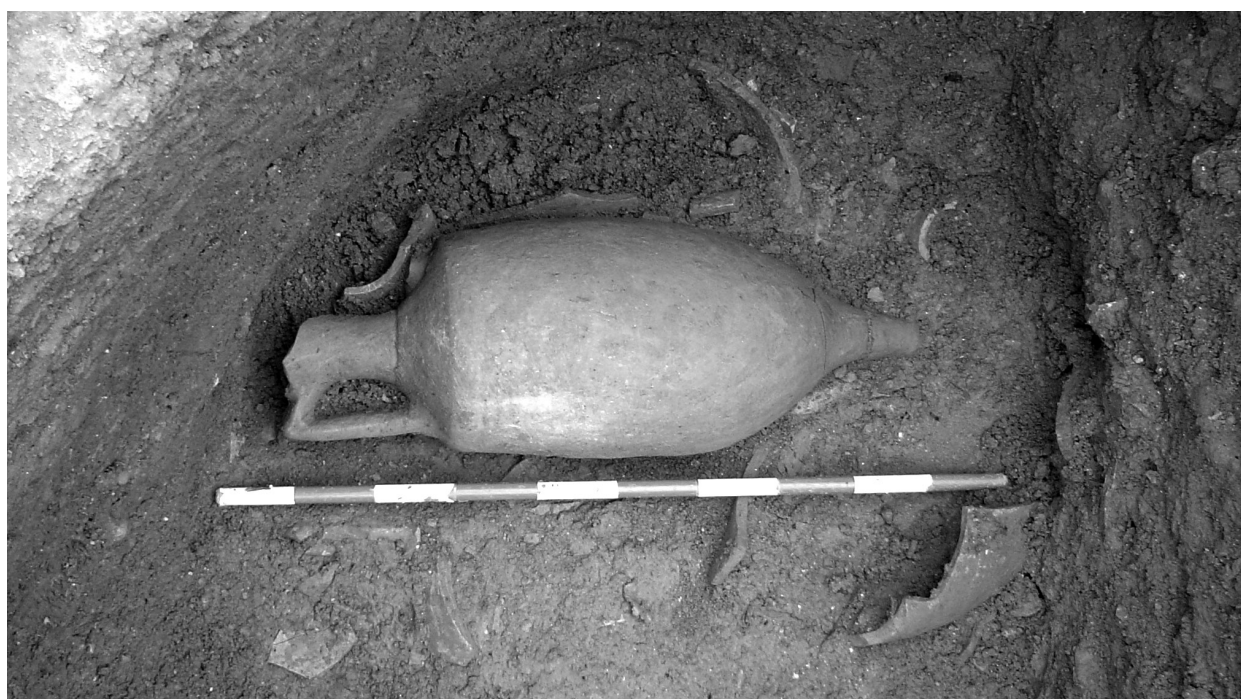

FIGURA 24. Àmfora Dressel 2-4 localitzada dins la sitja 711.

tallava tota l'estratigrafia descrita suara i estava coberta pels estrats més tardans, dels segles IV i V dC. A l'interior d'aquesta sitja es va localitzar una gran quantitat de fragments d'àmfora Dressel 2-4, i alguna de sencera. La proporció de fragments de la forma Pascual 1 es trobava en uns paràmetres inferiors al 10 %. La presència d'una àmfora sencera s'ha de vincular clarament amb un rebliment que devia provenir directament del forn, a conseqüència d'una producció defectuosa, una trencadissa o altres motius. La cronologia del rebliment de la sitja s'ha de situar entorn de l'últim terç del segle I dC (fragments de ceràmica sigil·lada sud-gàl·lica Drag. 27c i 37b, ceràmica africana de cuina Hayes 196, 23A, etc.). Pel que fa als segells amforals, destaquen per sobre de tot les marques SYN, amb vuit exemplars, i SYNE, amb sis exemplars.

Zona de ponent

D'aquest espai, tenim una visió bastant parcial i fragmentària de l'estratigrafia existent, ja que la seqüència no es va poder completar. Tanmateix, si s'analitzen l'estratigrafia i els materials de forma global, es pot pensar que alguns dels estrats també podrien haver estat l'abocador i el cobriment del forn. La ceràmica recuperada en aquest cas majoritàriament era de la forma Dressel 2-4, amb un percentatge que s'aproximava al 80 %. Per alguns fragments de ceràmica africana de cuina recuperats (cassoles del tipus Ostia II, 306, i plats tapadora del tipus Ostia I, 261, i Ostia II, 302), considerem que la cronologia dels nivells és de la primera meitat del segle II dC. De les marques recuperades cal destacar les següents: F, ALBA, PLOC (potser P·LOC?), HA, THE, THEOP i SYN-SYNE.

4.3. FASES DEL TALLER CERÀMIC

El taller ceràmic va estar en funcionament entre els anys propers al canvi d'era i el primer terç del segle II dC. Tanmateix, al llarg d'aquest període no va tenir sempre la mateixa estructura, sinó que amb el temps aquesta es va anar modificant.

4.3.1. *Horitzó I (10 aC-30/40 dC)*

D'aquesta fase tan sols coneixem el forn ceràmic, ja que no s'ha pogut documentar cap més estructura annexa. Cal pensar que aquestes estructures annexes, imprescindibles per al funcionament del taller, devien estar ubicades al voltant del taller, però possiblement estaven bastides amb materials peribles (pals de fusta, encanyissats, brancatge...). De tota manera, com que estaven ubicades fora dels límits de l'excavació, no en podem conèixer amb certesa ni les característiques físiques ni les estructurals. L'abocador i l'escombrera del forn es devien situar a la part de llevant d'aquest, en el qual es devia aprofitar per a reblir un rebaix del terreny, segurament realitzat per a extreure argiles. Segons els materials recuperats de l'abocador, el forn devia tenir una producció quasi exclusiva d'àmfores Pascual 1, tot i que en un percentatge molt menor (entorn del 5 %) també s'hi feien àmfores Dressel 2-4, materials constructius (maons, *imbrices* i *tegulae*) i ceràmiques comunes (bols, cassoles, gerres, olles...).

L'inici d'aquesta fase l'hem de situar a l'entorn del canvi d'era. Un primer argument estaria determinat pel context històric del moment. Per a alguns autors, el desenvolupament dels tallers ceràmics a la zona catalana era desigual i diacrònic dependent del lloc (Revilla, 1998). Així, si bé a la zona costanera entre *Emporiae* i *Baetulo* l'inici de les *figlinae* se situa en el període republicà (50-40 aC), els tallers de la zona del Baix Llobregat sembla que es desenvoluparen a partir de la plena implantació de *Barcino* en el territori, ja en el període postaugustal. Per a aquests autors, la majoria dels tallers vertebrats pel riu Llobregat (Sant Boi de Llobregat, Can Tintorer, Can Pedrerol, a Castellbisbal, etc.) mostren uns estrats formatius que se situen en els primers anys de la nostra era.

Un altre factor amb implicacions cronològiques és el material ceràmic. Hi ha una pràctica absència de materials d'època republicana, com podrien ser les ceràmiques campanianes o les àmfores itàliques, i el registre dels materials típicament augustals també és bastant exigu (tan sols quatre fragments de ceràmica itàlica). Contràriament, l'anàlisi del material amforal sí que és significativa en aquest sentit. Destaca la preeminència de la forma Pascual 1. Però, a l'hora d'establir la cronologia del forn, cal destacar la presència de la forma Dressel 2-4 i la total absència de les

formes típiques de la segona meitat del segle I aC, com són les formes Laietana I o la imitació de Dressel 1. Segons s'ha pogut saber per l'estudi de diferents forns ceràmics, la forma Dressel 2-4 es començà a produir a partir de l'últim decenni del segle I aC a la zona de la costa, sempre amb percentatges molt minoritaris respecte a la Pascual 1, moment en què coincidí amb la desaparició de les formes anteriors (sobretot la Laietana I). Tanmateix, sembla que en alguns tallers de la zona prelitoral, la producció de Dressel 2-4 s'inicià al final del període augustal (Carbonell i Folch, 1998).

Ara bé, aquest inici de la producció d'àmfores Dressel 2-4 no va significar l'abandonament de la forma Pascual 1, sinó el contrari. Sembla que durant almenys el primer quart del segle I dC les primeres encara es van mantenir en uns nivells molt ínfims respecte a les Pascual 1. En el jaciment del Mercat de Sant Vicenç dels Horts, tots els estrats corresponents a la primera fase del taller presentaven uns percentatges de Pascual 1 no inferiors al 93 % respecte al total de les àmfores, cosa que permet situar aquest horitzó en la forquilla cronològica entre els anys 15-10 aC i 20-30 dC.

Per tant, per la conjunció d'aquests factors i tenint present que no han estat excavats molts dels estrats associats i formatius, es proposa una datació de la construcció del forn d'entorn el canvi d'era i que el període de funcionament d'aquesta fase estava en el marc del primer terç del segle I dC.

4.3.2. Horitzó II (20-30 dC - últim terç segle I dC)

Aquest fase està marcada per l'amortització de l'escombrera del moment anterior. La documentació del mur 729, paral·lel a un dels murs perimetrals del forn, i del *lacus* 731, mostra que a la zona meridional del forn es disposà una estança annexa, vinculada al taller artesà, amb un paper important en el procés productiu ceràmic. La localització de diferents paviments i nivells de circulació (u. e. 737 i u. e. 753) mostra que efectivament l'espai es regularitzà i ja no actuà més com a abocador. Desconeixem a on es desplaçà l'abocador a partir d'aquest moment, ja que no s'han documentat estrats d'aquest període. Tot i que no devien estar separats molta distància, segur que quedaven a l'exterior de l'àrea del mercat, possiblement a la zona de tramuntana.

Cal destacar que en aquesta fase les habitacions annexes i les dependències del forn passaren a ser estructures d'obra, clarament delimitades i definides, i els llocs de producció i els obradors també estaven curosament preparats. L'extensió de les estances només s'ha pogut confirmar amb el mur i el *lacus* mencionats abans. Tanmateix, és molt probable que s'estenguessin a la resta del solar, per sota dels nivells dels diferents *opus signinum* i del voral no excavat.

4.3.3. Horitzó III (últim terç segle I dC - primer terç segle II dC)

Aquest horitzó correspon a l'última fase d'utilització del forn i, segurament, a la d'abandonament. D'aquest període es documentaren diferents nivells, amb una gran quantitat d'àmfores, que permeten pensar que l'abocador es traslladà una altra vegada respecte a la fase anterior i passà a situar-se ben bé a tocar del forn per la part septentrional. Estructuralment, però, no sembla que hi hagués canvis respecte al període anterior, i tant el *lacus* 731 com les dependències que formaria el mur 729 devien continuar en ús. Aquest moment coincidiria amb l'abandonament definitiu del taller ceràmic, i es proposa que l'amortització devia tenir lloc en el primer terç del segle II dC. En aquest sentit, és significativa la documentació de la sitja 711, la qual tallava tota l'estratigrafia associada amb el forn i estava reblerta majoritàriament d'àmfores. Pels materials del farciment, podríem considerar una cronologia centrada en l'últim terç del segle I dC. Però no només això: en la majoria d'estrats d'amortització, de cobriment o els relacionats amb els últims estadis de funcionament del forn, els materials ceràmics més significatius corresponen a ceràmica sigil·lada sud-gàl·lica tardana (formes Drag. 27c i 37b) i, sobretot, a produccions africanes en la variant A (formes Hayes 131 i Hayes 196) i atuells de cuina (cassoles Ostia II, 306, i plats tapadora Ostia I, 301, i Ostia II, 302), les quals s'engloben en un context de principi del segle II dC (agafant, en algun cas, els anys més antics dins del ventall cronològic que proporcionen). En aquests nivells existia una majoria molt qualificada d'àmfores Dressel 2-4 per sobre de les Pascual 1.

La cronologia que proposem per a l'abandonament i el desús del taller ceràmic no és gens

inusual i, de fet, ja ha estat documentada i proposada en altres tallers. Així, si bé hi hagué un abandonament important de *figlinae* en el tercer quart del segle I dC (jaciment del Collet de Sant Antoni de Calonge, taller de Fenals, jaciment de Can Feu...), molts tallers perduraren almenys fins al primer terç del segle II dC (López i Martín, 2007).

4.4. LA PRODUCCIÓ CERÀMICA DEL TALLER

El taller de l'antic mercat de Sant Vicenç dels Horts no només va produir àmfores (en les seves formes Pascual 1 i Dressel 2-4), sinó que també produí material constructiu (*lateres, tegulae* i *imbrices*), ceràmiques comunes (bols, gerres de vora exvasada, plats, cassoles i olles) i materials de la vida quotidiana, com ara els *pondera*. Val a dir, però, que el seu nombre és molt inferior en relació amb les àmfores. Aquesta producció és la típica de la gran majoria de tallers i forns documentats a Catalunya. En el cas de Sant Vicenç dels Horts, la localització d'una vora de Dressel 20 típica del període neronià en un dels nivells d'abocador ens permet pensar que almenys en el tercer quart del segle I dC es devia realitzar una petita producció d'aquest envàs. La producció d'envasos oleícoles a Catalunya ja ha estat argumentada per altres autors (Berni, 1998).

Si ens centrem en el cas de les àmfores Pascual 1 i Dressel 2-4, les pastes identificades en les produccions esmentades permeten distingir bàsicament tres grups: pasta groga o beix amb desgreixant de quars de mida variable, pasta ataron-

jada i pasta bicolor (interior rogenc i exterior beix). A part d'aquests tres grups, es poden atestar de forma notòria materials que presentaven defectes de cocció (per un excés de temps o de temperatura, esquerdes, rebuig de forn...), els quals es manifestaven en pastes de color verdós, gris, exteriors fumats, etcètera.

Pel que fa a les àmfores, és interessant observar que les Pascual 1 estaven fetes un 88 % amb pasta beix o groga, un 7 % amb pasta taronja (exterior de la peça també taronja) i un 5 % amb pasta bicolor (exterior groc o beix i pasta taronja o rosada), mentre que les àmfores Dressel 2-4 estaven fetes un 72 % amb pasta i superfície taronja, un 27 % amb pasta beix i un 1 % amb pasta bicolor. Observem, doncs, un canvi important de percentatges en les pastes segons la distribució formal d'aquestes. A partir de les dades analitzades podem atribuir aquest canvi a una voluntat d'associar o diferenciar un tipus d'àmfora no només per la seva forma, sinó també pel seu aspecte exterior. Hem de tenir en compte que les pastes bicolor (exterior beix i pasta taronja) es troben en percentatges molt petits tant en les àmfores Dressel 2-4 com en les Pascual 1.

En el jaciment del Mercat de Sant Vicenç dels Horts no només hi ha una correlació molt clara entre l'envàs i la coloració de la pasta, sinó que la relació contenidor-cronologia també és molt evident. A partir de la seqüència estratigràfica associada amb el forn excavada en el jaciment es poden distingir dos grans grups. El primer grup d'estrats correspondria a tota una sèrie de nivells amb una cronologia centrada en el primer quart

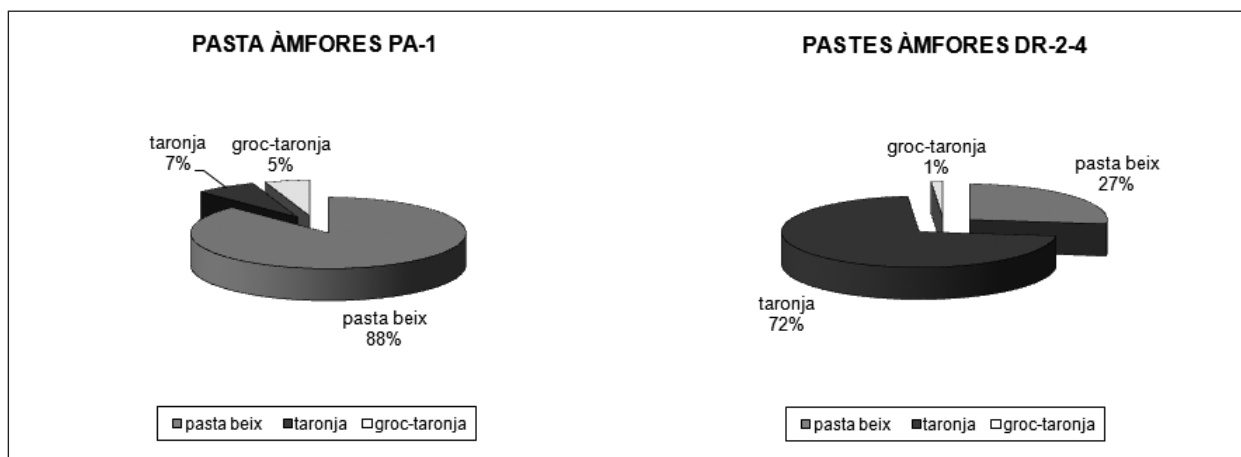

FIGURA 25. Percentatge de coloració en les pastes identificades en àmfores Pascual 1 (esquerra) i Dressel 2-4 (dreta).

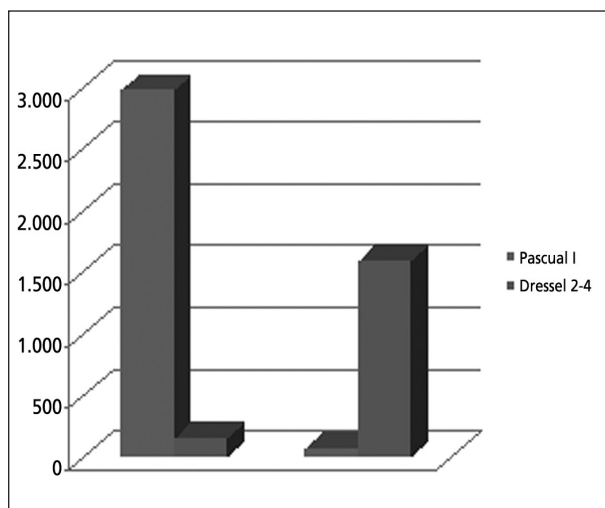

FIGURA 26. A l'esquerra, percentatge dels tipus amforals en els estrats del primer terç del segle I dC. A la dreta, en el primer terç del segle II dC.

del segle I dC, els quals majoritàriament s'excavaren a la part central, identificada com l'escombrella del forn en la seva primera etapa. Dels estrats d'abocament i de cendres, prop del 98 % dels fragments serien de la forma Pascual 1.

D'altra banda, un segon grup d'estrats amb una cronologia proposada del final del segle I dC i el primer quart del segle II dC, mantenia un percentatge de Dressel 2-4 entorn del 90 %. Per tant, és evident que la producció s'havia invertit i ara se centrava en una forma que al principi de la centúria anterior era clarament minoritària i fins a cert punt excepcional. Malauradament, no s'han pogut excavar ni documentar estrats propis del segle I dC, els quals ens podrien donar una idea de l'evolució de la producció i dels percentatges de cada forma al llarg de la centúria.

4.5. LES MARQUES D'ÀMFORES

En la intervenció realitzada es va poder recuperar un total de 128 marques en pivots d'àmfores. D'aquestes, 114 són marques llegibles, 11 són marques incompletes o intel·ligibles, i 2 són unes cartel·les en blanc. Dins d'aquest conjunt es pot distingir un mínim de 18 segells diferents: ALBA, CA, ENT, F (24 exemples), HA, HC, LEAN, N, O, P (27 exemples), PLOC, PRI, PYR, SENESENEI, SYN-SYNE (20 exemples), THE, THEOP i II-III. Tot i que el seu desenvolupament és complicat, semblen correspondre a *cognomina* de

personatges. D'aquestes marques, P, PRI (en una de les dues versions), F (en la versió més estilitzada sobre cartel·la rectangular) i II-III presenten una cronologia del primer terç del segle I dC a partir del registre estratigràfic. En quasi tots els casos es localitzaven en àmfores Pascual 1 en les quals la pasta i la superfície presentaven una tonalitat beix. Tanmateix, la resta es recuperaren en nivells que foren datats a l'últim terç del segle I dC o al primer terç del segle II dC a partir del registre material. Gairebé sempre les marques es trobaven en fragments amb la pasta i la superfície de tonalitat vermellova, segurament Dressel 2-4.

La datació de les marques més antigues es va fer prenent com a base els materials mateixos, les relacions estratigràfiques i el paral·lelisme entre les pròpies dades i les d'altres tallers. La datació de les marques més tardanes es realitzà bàsicament a partir del registre material esmentat anteriorment. On aquesta datació no fou possible, les relacions físiques entre els estrats permetien atorgar la mateixa cronologia. I, ja com a últim ele-

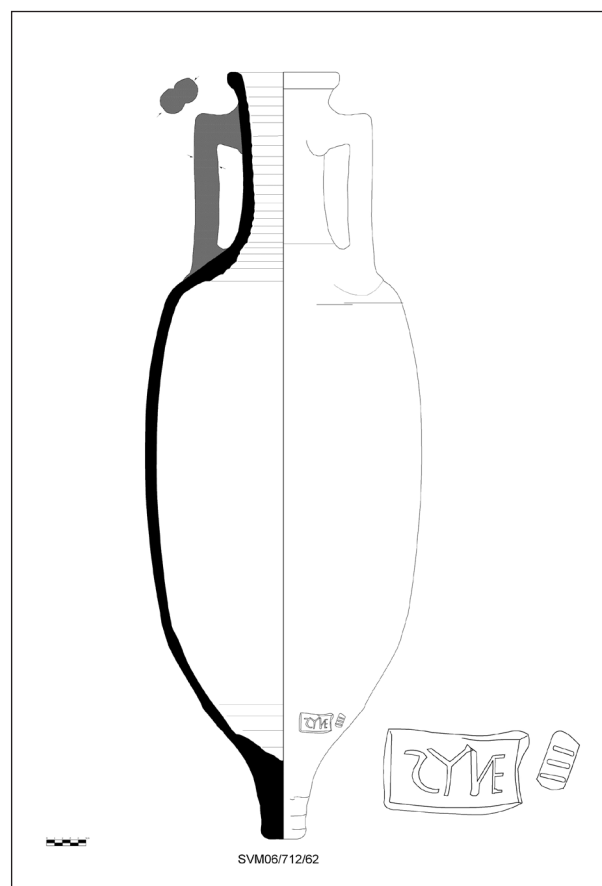

FIGURA 27. Àmfora Dressel 2-4 localitzada durant l'excavació.

ment, tenim els paral·lels epigràfics de les marques, com seria el cas d'ALBA, datada a l'entorn dels anys 50-70 dC, o THEOP, ben datada en l'excavació de la Vila Vella de Sant Boi de Llobregat cap a l'últim decenni del segle I dC (López, 2003). D'altra banda, tenim un *cippus* amb inscripció localitzat al castell de Castelldefels, en el qual se'ns parla del llibert *Caius Trocina Synecdemus* i la seva esposa *Valeria Haline*, els quals es poden associar amb les marques SYN-SYNE i potser HA. Segons els autors de la troballa del *cippus* i a partir de les relacions clientelars que la família *Trocina* tenia amb *L. Licinius Secundus*, es proposa per a la inscripció una cronologia de la primera meitat del segle II dC (López, Estany i Lacuesta, 2005).

No obstant això, cal mencionar que també existeixen paral·lels amb alguns derelictes. El cas més exemplificador seria la marca SYN, localitzada en el derelict de La Giraglia, amb una cronologia entorn de l'any 20 dC, però també a La Chrétienne H. O el cas de la marca THEOP, que si es desenvolupa com a THEOPhilus i s'assimila amb IULI THEOPHIL, trobaríem paral·lels ben datats a l'entorn del canvi d'era en el derelict de Cap de Volt. No estem en disposició de solucionar aquesta dicotomia cronològica, ja que els arguments serien vàlids per als dos casos. A tall d'hipòtesi es podria plantejar una perdurabilitat molt més àmplia de les marques, que englobaria diferents generacions.

5. SEGUIMENT ARQUEOLÒGIC DE LES OBRES DE REORDENAMENT DEL NUCLI ANTIC

5.1. MOTIVACIÓ

Els múltiples antecedents arqueològics documentats al llarg dels anys van fer que en el nucli històric de Sant Vicenç dels Horts es delimités una àrea d'expectativa arqueològica. Per aquest motiu, qualsevol intervenció dins la zona hauria d'anar acompanyada del preceptiu control i seguiment arqueològic. El Projecte executiu de remodelació del Casc Antic de Sant Vicenç dels Horts, entre la plaça de la Creu i la plaça de la Vila, preveia la creació i la substitució de diverses xarxes de serveis, les quals havien d'anar soterrades, circumstància que obligava a obrir rases en els carrers. La possibilitat que aquestes rases afectessin elements arqueològicament significatius en el subsòl, motivà la realització del seguiment arqueològic. A causa de la complexitat de l'obra, la intervenció es dividí en sectors segons els carrers on s'actuava.

5.1.1. Cala 9: carrer de Barcelona - plaça de Catalunya

Durant la intervenció en el sector I (carrer de Barcelona - plaça de Catalunya) es realitzaren un seguit de rases les quals en la seva part sud dona-

FIGURA 28. Imatge de la cala 9 al final de la intervenció.

ren una concentració elevada de material amforal, que es localitzava només a 0,45 m de l'asfalt. A la vista dels resultats obtinguts es va fer arribar un avís al Servei d'Arqueologia de la Generalitat de Catalunya, el qual dictaminà que es delimités l'àrea que ocupava el possible abocador d'àmfores i s'excavés manualment la zona un cop delimitada.

Els diferents serveis en ús obligaren a realitzar una cala de tan sols 6,30 m × 1,80 m, amb una orientació N-S. L'excavació se centrà a delimitar i excavar l'abocador d'àmfores (u. e. 912), els límits del qual es trobaren aviat en un mur de contenció (u. e. 924) amb orientació E-W, obrat amb pedres de mida petita, sense treballar i lligades amb terra. Aquest mur presentava una amplada de 0,60 m i s'hi observava també una banqueta de fonamentació.

A la resta de la cala, un seguit de nivells horitzontals amortitzaven les restes d'un forn de planta circular (1 m de diàmetre), la graella del qual es localitzà gairebé intacta, amb un total de divuit forats per al tir. Conservava l'arrencament de la volta que cobria el forn (u. e. 929) i al sud es documentà el *prae-furnium* o passadís d'accés a la cambra de foc, d'1,10 m de llargada, obrat amb

peces de terra cuita i un enllosat interior en ambdues parets. Un cop alliberat l'accés a la cambra de foc, es va poder observar que presentava un envà de 9 cm de gruix i una altura de 0,48 m, que subdividia la cambra en dues meitats (u. e. 935) i que sostenia l'estructura de la graella del forn. Per raons de seguretat, l'interior de la cambra de foc no ha estat excavat en la seva totalitat, per la qual cosa només s'ha arribat a alliberar la meitat del seu rebliment interior, únicament per tal d'establir la seva tipologia constructiva.

Durant el procés de delimitació i excavació de la part sud de la cala es van documentar dos murs més amb una relació solidària entre si: d'una banda, el mur u. e. 936, amb una amplada de 60 cm, una potència conservada d'1,2 m i una orientació E-W; d'altra banda, el mur u. e. 939, de 50 cm d'amplada i amb una potència de 90 cm. Els dos murs estaven fets amb pedres de mida mitjana i grossa sense treballar i lligades amb terra. La cantonada d'ambdós estava formada per dues pedres paral·lelepípedes i s'hi establien les lleis de traves de les dues estructures murals.

Amb la documentació d'aquests dos elements i un cop excavada la totalitat de l'abocador d'àmfores, s'aturà l'excavació per raons de seguretat i

FIGURA 29. Detall del forn circular al final de la intervenció.

es donà per acabada la intervenció arqueològica a la cala 9.

Val a dir que l'abocador d'àmfores estava format majoritàriament per àmfores del tipus Pascual 1, tot i que també es detectà la presència d'algun fragment del tipus Dressel 2-4. És més que probable que aquest abocador es trobi relacionat amb el taller ceràmic i el complex industrial documentat en el transcurs de l'excavació dins el solar de l'antic mercat municipal (Morera, 2008). Pel que fa al petit forn circular, pensem que es devia destinar a fer proves d'envasos i potser a la realització de ceràmiques comunes. Quant a la datació del forn, es proposa una cronologia del canvi d'era per a la seva construcció, i un ús durant els primers decennis del segle I dC.

5.1.2. Cala 41: plaça de Sant Jordi

Aquesta rasa partia de la cantonada amb el carrer de Ribot i seguia una trajectòria paral·lela a les façanes dels edificis existents, però pel seu costat oest s'encaminava de sud a nord fins a la cantonada de l'edifici de l'església parroquial.

FIGURA 30. Detall d'alguns dels murs documentats en la rasa 41.

La localització d'una estructura mural (u. e. 4113), obra amb pedra lligada amb morter de calç, amb una factura pròpiament romana, possibilita la realització d'una petita excavació arqueològica que es definí en l'ampliació de la rasa fins a assolir un espai de $2,5 \times 1,2$ m i la realització d'un sondeig arqueològic entre els dos murs.

En el sondeig es localitzaren tres graons (u. e. 4114) bastits amb pedra i amb restes de revestiment de morter fins a assolir una potència de gairebé 2 m. D'altra banda, l'existència d'alguns retalls de cronologia moderna va permetre localitzar diferents estructures murals que es relacionaven amb sengles paviments d'*opus signinum*. Tanmateix, la falta d'espai i la manca d'una oportuna visió de conjunt no permetien conèixer la funció i l'ús de cadascuna, les quals s'interpretaren, *a priori*, com a llocs de dipòsit i contenció de líquids.

Analitzant el conjunt d'estructures es podien establir diferents hipòtesis. A partir de les relacions físiques observades i del material arqueològic recuperat vam plantejar una hipòtesi evolutiva que començaria a la darreria del segle I a C amb la construcció d'un dipòsit per a contenir líquids i potser relacionat amb el complex artesanal documentat en el solar de l'antic mercat. Posteriorment, el dipòsit devia ser amortitzat i la zona es devia dedicar a altres usos, per la qual cosa es va construir un mur de contenció de terres. L'espai es deixà delimitat entorn del segle I dC.

Més endavant, al llarg del segle II dC, la zona tornà a veure's alterada amb la construcció d'un mur que tenia la mateixa trajectòria que els altres i que presentava en el seu costat sud tres graons de pedra per a salvar un desnivell. Associat a aquest mur es realitzà un àmbit pavimentat amb *opus signinum*.

5.2. VALORACIONS

Com a conclusions de les dues intervencions puntuals (cala 9 i rasa 41), creiem que les estructures documentades es poden relacionar amb les que es localitzaren en la intervenció del mercat municipal corresponents a la *figlina*.

L'excavació de la cala 9, ubicada a escassos metres de la intervenció a la biblioteca, mostrarà una nova part del mencionat centre terrisser,

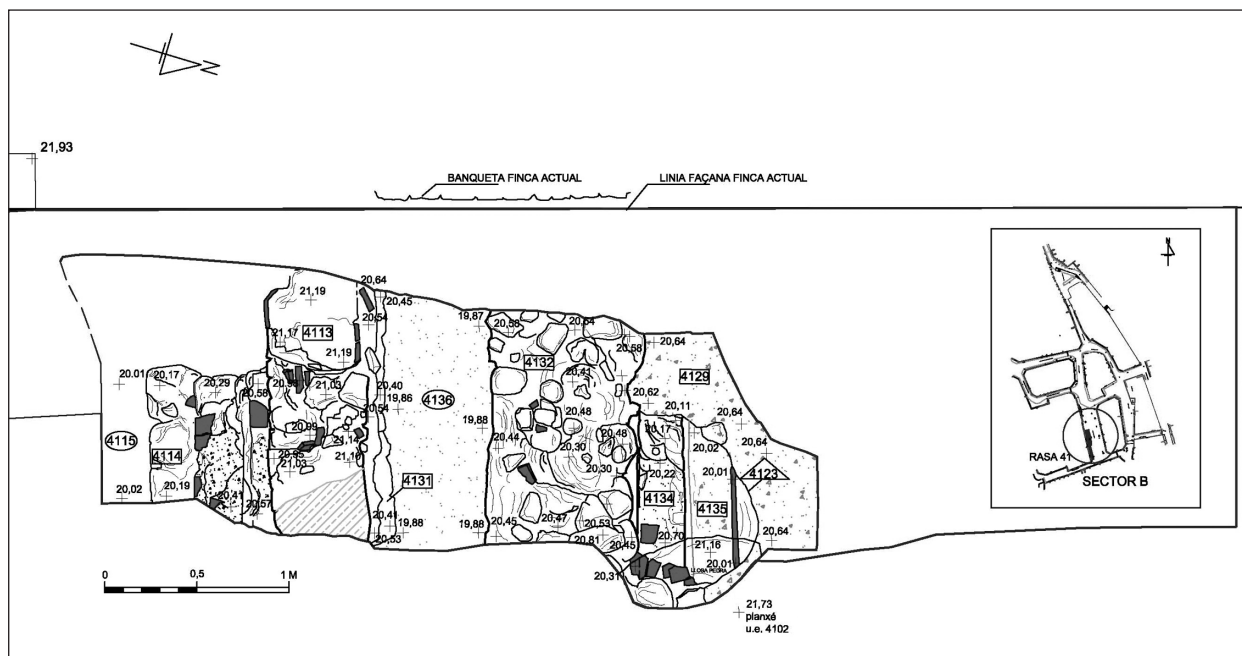

FIGURA 31. Estructures de cronologia romana documentades en la rasa 41.

amb l'abocador d'àmfores, els murs i, sobretot, el forn, que amplien i complementen l'àrea destinada a la producció del centre, però sense cap evidència de nous espais per a altres usos. Pel que fa a l'excavació de la rasa 41, es pot relacionar també amb el centre terrisser. Malgrat que l'excavació en aquest punt, molt condicionada per l'obra, no va permetre documentar més estructures que les compreses dins l'àrea de la rasa, les evidències deixen palesa l'existència d'un dipòsit amb un revestiment d'*opus signinum* que conserva les marques d'una canalització ceràmica en sentit E-W. L'únic mur d'aquest dipòsit que s'ha pogut excavar presenta en el seu aparell un fragment d'àmfora del tipus Pascual 1. Tot i que l'àrea excavada era de 9,5 m², també es va poder documentar un mur d'orientació E-W que presentava a la seva cara sud tres graons per a salvar un desnivell. A tall totalment d'hipòtesi, podria tractar-se de les restes d'un gran dipòsit.

A grans trets, la seqüència cronoarquitectònica constatada en la cala 9 i la rasa 41 en època romana pot dividir-se en tres fases:

— Primera fase: establerta a la darrerria del segle I aC i fins als primers decennis del segle I dC amb la construcció d'un dipòsit per a contenir líquids (rasa 41, u. e. 4134) i potser relacionat amb el complex artesanal documentat en el solar de l'antic mercat. També pertanyen a

aquesta època el forn de cocció de peces ceràmiques (cala 9, u. e. 918) i els murs u. e. 936 i u. e. 939 (cala 9), que fan cantonada i es relacionen amb l'àrea del forn de l'antic mercat.

— Segona fase: situada entorn del segle I dC, en aquesta fase s'anul·la el dipòsit i es construeix un mur de contenció (rasa 41, u. e. 4132) després d'un curt període d'abandonament en què es produeixen deposicions de graves i terra de forma ràpida, atesa la proximitat a una zona de rieres. Al sud del sector, a la cala 9 el forn de ceràmiques deixa de funcionar cap al final del segle I dC, s'amortitza amb la formació d'un abocador d'àmfores al seu costat i es delimita l'espai amb un mur (cala 9, u. e. 924).

— Tercera fase: engloba tot el segle II dC i en el pla arquitectònic es documenta el mur amb els tres graons associats a la rasa 41 (u. e. 4113 i u. e. 4114) amb la finalitat de salvar un desnivell, per una banda, i fer operatiu el sector amb un espai de circulació (rasa 41, u. e. 4129). Al sud (cala 9) es constata l'abandonament progressiu del sector, que pateix successives avingudes del riu (es documenten diferents estrats de graves) i es converteix en una zona d'extracció de terres (retall u. e. 925).

6. CONCLUSIONS

La pràctica arqueològica en les dues intervencions realitzades ha pogut identificar una zona amb una clara activitat industrial que es devia articular a partir d'un taller de producció de materials ceràmics (sobretot àmfores), el qual estigué en funcionament el segle I dC i el primer terç del segle II dC.

De les restes documentades sobresurten els dos forns localitzats. El forn del mercat correspondria a la tipologia 2c o 2d de Cuomo di Caprio. El fet de no haver pogut identificar el *prae-furnium* fa que no puguem valorar si es tractava d'una entrada simple o doblada del conducte de foc. També devien ser d'aquesta tipologia els forns d'Adarró, Sant Boi (López i Lacuesta, 2003), Can Feu (Folch i Carbonell, 1998), Torre Llauder (Prevosti i Clariana, 1987), S'Agaró (Tremoleda, 2000) i Ca l'Arnau, de Cabrera de Mar (Martín, 2001). Per les dades que tenim, el forn del mercat de Sant Vicenç podia realitzar unes cent cinquanta àmfores per fornada, tenint en compte que el diàmetre màxim de cada una era

de 35 cm. En cas que es disposessin dos pisos de contenidors, el resultat final es doblaria. Per tant, en cada fornada es realitzarien contenidors per a emmagatzemar uns 3.300 litres amb la forma Pascual 1 i 3.900 amb la forma Dressel 2-4.

Pel que fa al petit forn localitzat a la plaça de Catalunya, es devia tractar del tipus 1a de Cuomo di Caprio, és a dir, un forn de planta circular amb pilar central, encaminat a la producció de materials ceràmics de complementació o a la realització de proves. Forns de característiques similars s'han documentat a Barcelona, concretament en l'excavació arqueològica realitzada per Joan Casas als carrers de la Princesa, 21, i d'En Boquer, 8-12, l'any 2003, tot i que el forn documentat presenta un pilar central i el forn de la plaça de Catalunya presenta com a element de sosteniment de la graella un envà ceràmic que divideix en dos la cambra de foc. També hi ha altres exemples de forns circulars a Fenals (Lloret de Mar) i Orriols (Bàscara), i dos petits forns circulars al Veral de Vallmora (Teià), Can Portell (Argentona), la Buada (Reus) i l'Aumedià (Tivissa).

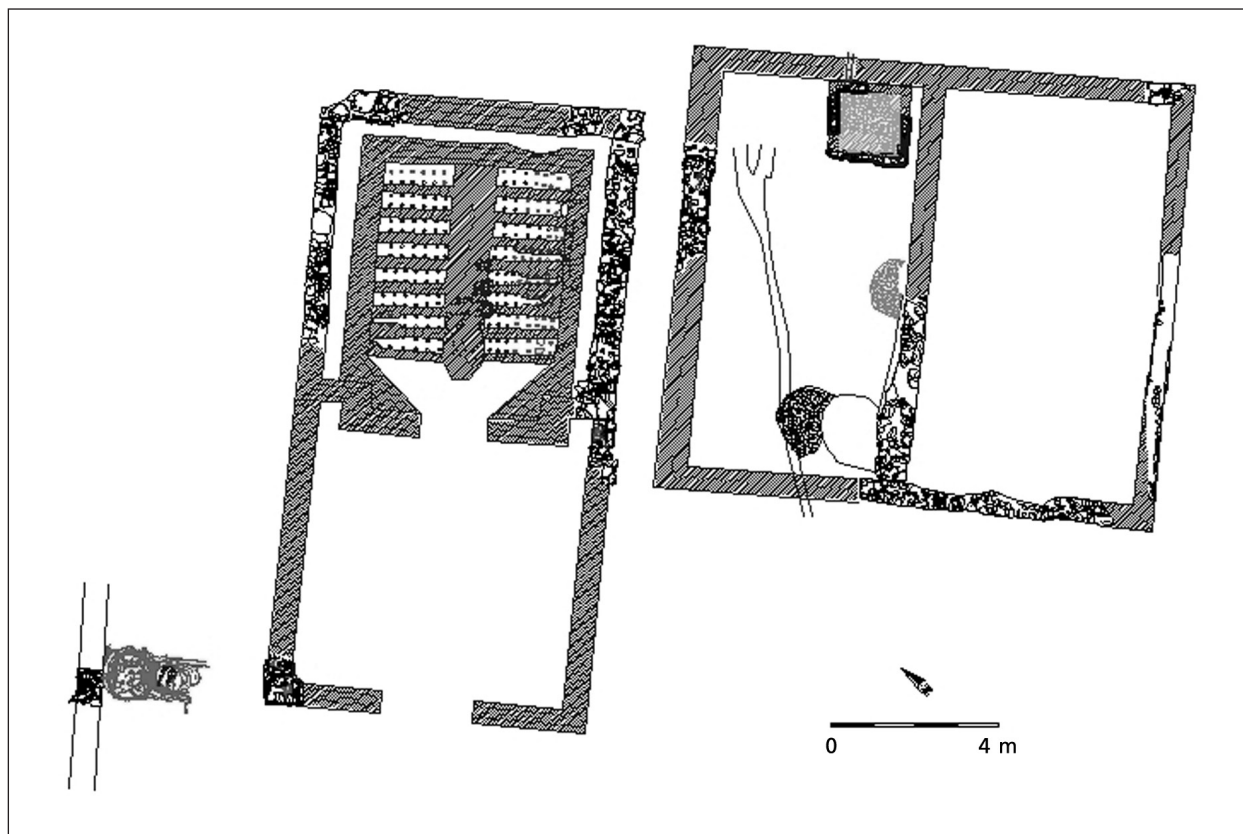

FIGURA 32. Restitució hipotètica de la planta de les restes localitzades de la *figlina*.

És corrent la coexistència dins un mateix centre productor de forns de planta quadrangular i forns de planta circular, i la tria es feia en funció del tipus de recipient ceràmic al qual es destinava la producció.

De fet, els dos forns, juntament amb la resta d'estructures i dipòsits localitzats, pertanyents als primers segles de la nostra era, tan sols eren una part de tot un taller artesà, una *figlina*, amb unes dimensions i uns àmbits que no hem pogut observar totalment, ja que sobrepassaven els límits de les intervencions realitzades. La situació de la *figlina* és la pròpia dels models d'ocupació d'aquest tipus d'estructures en època romana, tant a escala microterritorial com a escala macroterritorial. Dins aquest marc, els tallers se situaven en llocs densament poblats, però a l'espai rural i propers a la ciutat. En el cas de Sant Vicenç aquesta dualitat és òbvia, ja que la posició del taller permetia l'obtenció de les matèries primeres molt fàcilment (argila, aigua, llenya) i, a més, estava relativament a prop d'una via fluvial (el riu Llobregat) i de la ciutat de *Barcino*.

Les estructures documentades s'han d'assimilar amb l'espai que historiogràficament s'havia anomenat el taller de Can Reverter, en referència a l'excavació realitzada a Sant Vicenç dels Horts els anys 1984 i 1995 en un lloc anomenat així (Molist, 1988, i Barreda, 2004). En aquelles intervencions ja es va hipotetitzar la possible existència d'un forn terrisser al municipi. Si bé en aquelles actuacions no se'n va localitzar cap, sí que es van identificar tot un seguit d'estructures de producció i emmagatzematge que es vinculaven al taller ceràmic. Talment, en els seguiments i les actuacions arqueològiques realitzades al municipi sempre s'han localitzat aquests tipus d'estructures o, si no n'hi havia, nivells d'abocament de materials. Per tant, en una zona d'uns 300 m de llargada (la compresa entre el mercat i el jaciment de Can Reverter) es localitzen restes amb un caràcter productiu i vinculades als processos industrials, tal com ha contrastat el seguiment arqueològic realitzat en el marc de les obres de reposició de serveis.

Consegüentment, potser caldria replantejar-se una altra de les hipòtesis que es derivaven dels estudis de Can Reverter, en la qual es relacionava el taller ceràmic amb la presència d'una vil·la la *pars urbana* de la qual estaria pels voltants. Com es deia, en cap de les intervencions efectuades al nucli s'ha localitzat un element atribuïble a la *pars urbana*. I, d'altra banda, les dimensions d'aquesta hipotètica *pars fructuaria* (300 m com a mínim) farien pensar en una vil·la d'enormes dimensions. En aquest sentit, pensem que és possible interpretar les restes del subsòl de Sant Vicenç dels Horts, almenys durant el segle I dC, com una zona exclusivament industrial, amb una producció que anà evolucionant amb el temps, i vinculada a una vil·la separada físicament de la zona, la qual possiblement també controlaria altres zones productores. Per tant, doncs, no estaríem davant d'una vil·la romana canònica i perfectament estudiada tant en els texts documentals com en la pràctica arqueològica (Settefinestre), sinó davant d'un model on existeix una concentració dels processos productius en una zona, i d'aquests exemples n'existeixen casos en altres zones (Revilla, 1995, o Tremoleda, 2000).

Si aquest fos el model aplicable en el cas de Sant Vicenç dels Horts, volem advertir que és molt probable que en el mateix municipi es localitzin altres forns ceràmics amb una producció centrada en les àmfores. Aquesta afirmació es fonamenta en el recull de segells amforals que al llarg dels anys s'han documentat al municipi (sobretot en la mateixa excavació de Can Reverter i en les obres de Can Peral). D'aquests, destaquen les marques THEOP, PH, AF, F, P, R, N, PR acompanyada de A, PR acompanyada de IR, i VT acompanyada de DH. I, si bé algunes d'aquestes marques han quedat perfectament testimoniades en el forn de l'antic mercat (THEOP, F, P...), d'algunes altres no en tenim cap exemplar (PH, AF, VT...). Aquest fet ens suggereix la possibilitat que es tracti de marques originàries d'alguns altres forns.